

**HUDUDIY ICHKI ISHLAR ORGANLARI TASHKILIY
BO‘LINMALARINING FAOLIYATINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI**

A.A. Qarshiyev

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20605383>

Annotatsiya: Mazkur maqolada hududiy ichki ishlar organlari tashkiliy bo‘linmalarining faoliyatini tashkil etishning ilmiy-nazariy va huquqiy asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda ichki ishlar organlari tizimining hududiy bo‘linmalari faoliyatining mazmun-mohiyati, ularning davlat boshqaruvi tizimidagi o‘rni, tashkiliy-huquqiy faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlari hamda normativ-huquqiy asoslari yoritilgan. Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasi o‘rganilib, hududiy ichki ishlar organlari faoliyatini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari ichki ishlar organlari boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish, xizmat faoliyati samaradorligini oshirish va aholi bilan hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ichki ishlar organlari, hududiy bo‘linmalar, davlat boshqaruvi, tashkiliy-huquqiy asoslar, jamoat xavfsizligi, huquqbuzarliklar profilaktikasi, xizmat faoliyati, boshqaruv tizimi, xorijiy tajriba, raqamlashtirish.

Ichki ishlar organlari davlatning huquqni muhofaza qiluvchi asosiy institutlaridan biri bo‘lib, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat tartibini saqlash, jamoat xavfsizligini ta‘minlash hamda jinoyatchilikka qarshi kurashish vazifalarini amalga oshiradi. Mazkur vazifalarning samarali bajarilishi ko‘p jihatdan hududiy ichki ishlar organlari tashkiliy bo‘linmalarining faoliyatiga bog‘liqdir. Chunki aynan hududiy bo‘linmalar aholi bilan bevosita muloqot qiluvchi, huquqbuzarliklarning oldini oluvchi, sodir etilgan jinoyatlarni

Contact: 99 826 99 56

aniqlovchi va ularni fosh etuvchi asosiy bo‘g‘in hisoblanadi.

Davlat boshqaruvi nazariyasida hududiy boshqaruv organlari markaziy davlat organlarining hududlarda vakolatlarini amalga oshiruvchi tarkibiy bo‘linmalar sifatida tavsiflanadi. Ichki ishlar organlari tizimida esa hududiy bo‘linmalar davlatning ichki xavfsizlik siyosatini joylarda amalga oshiruvchi maxsus vakolatli organlar hisoblanadi. Ularning faoliyati qonuniylik, inson huquqlariga hurmat, oshkorlik, yakkaboshchilik va kollegiallikning uyg‘unligi, fuqarolar bilan hamkorlik, tezkorlik hamda javobgarlik tamoyillariga asoslanadi.

Hududiy ichki ishlar organlari faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari avvalo O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuni, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonuni, “Jamoat xavfsizligi konsepsiyasi”, shuningdek, Prezident farmonlari, qarorlari va idoraviy normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilanadi. Ushbu hujjatlar hududiy ichki ishlar organlarining vakolatlari, funksiyalari, tashkiliy tuzilmasi, xizmatni tashkil etish tartibi hamda boshqa davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan o‘zaro hamkorlik mexanizmlarini belgilab beradi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuniga ko‘ra, ichki ishlar organlari tizimi markaziy apparat, hududiy organlar, ta’lim muassasalari va boshqa tarkibiy tuzilmalardan iborat. Hududiy ichki ishlar organlari esa Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahri, tuman va shahar miqyosida faoliyat yuritadi. Mazkur tizimning asosiy maqsadi hududiy xavfsizlikni ta’minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olishdan iborat.

Ilmiy adabiyotlarda hududiy ichki ishlar organlari faoliyatini tashkil etish masalalari turli yondashuvlar asosida tadqiq etilgan. Jumladan, R.A. Zulfiqarov ichki ishlar organlari boshqaruv tizimini murakkab ijtimoiy-huquqiy mexanizm

sifatida baholab, uning samaradorligi boshqaruv qarorlarining asoslanganligi va ijro intizomining darajasiga bog'liqligini ta'kidlaydi. Sh.T. Ikramov hududiy boshqaruv organlari faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish xizmat samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligini qayd etadi. B.M. Mirboboev esa hududiy organlar faoliyatining natijadorligi aholi bilan o'zaro hamkorlikning darajasi va profilaktik faoliyatning samaradorligi bilan belgilanishini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Tadqiqot davomida hududiy ichki ishlar organlari tashkiliy bo'linmalari faoliyatida mavjud muammolar ham aniqlandi. Xususan, ayrim hududlarda boshqaruv qarorlarini qabul qilish va ijro etish o'rtasidagi vaqt tafovutining mavjudligi, xizmat faoliyatida zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasining bir xil emasligi, ayrim bo'linmalar o'rtasida axborot almashinuvi mexanizmlarining yetarlicha takomillashmaganligi, profilaktik faoliyat samaradorligini baholash mezonlarining mukammal emasligi kabi muammolar kuzatilmoqda. Ushbu holatlar hududiy ichki ishlar organlari faoliyatining samaradorligiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda hududiy politsiya organlari faoliyatini tashkil etishda decentralizatsiya, jamoatchilik bilan hamkorlik va raqamli boshqaruv texnologiyalariga alohida e'tibor qaratiladi. Masalan, AQShda "Community Policing" konsepsiyasi asosida hududiy politsiya bo'linmalari mahalliy aholi bilan uzviy hamkorlikda faoliyat olib boradi. Ushbu model huquqbuzarliklarning oldini olishda fuqarolarning faol ishtirokini ta'minlaydi hamda aholi ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Buyuk Britaniyada hududiy politsiya faoliyatini tashkil etishda "Neighbourhood Policing Teams" tizimi qo'llaniladi. Mazkur tizimda har bir hudud uchun mas'ul bo'lgan maxsus guruhlar tashkil etilib, ular aholi bilan muntazam muloqot olib boradi, hududdagi muammolarni o'rganadi va tezkor

choralar ko‘radi. Natijada jamoat xavfsizligini ta‘minlash samaradorligi sezilarli darajada oshgan.

Germaniyada esa politsiya faoliyatining hududiy boshqaruv modeli federativ davlat tuzilishiga mos ravishda tashkil etilgan. Har bir federal yerning politsiya organlari mustaqil vakolatlarga ega bo‘lib, markaziy va hududiy boshqaruv o‘rtasida vakolatlarning aniq taqsimlanganligi samarali boshqaruvni ta‘minlaydi.

Singapur tajribasida esa “Smart Policing” konsepsiyasi asosida sun‘iy intellekt, videokuzatuv tizimlari, katta ma‘lumotlar (Big Data) va prognozlash texnologiyalari keng joriy etilgan bo‘lib, bu jinoyatchilikka qarshi kurashish samaradorligini sezilarli ravishda oshirgan.

Tadqiqot natijalari asosida hududiy ichki ishlar organlari tashkiliy bo‘linmalari faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi: birinchidan, hududiy bo‘linmalar faoliyatini baholashning zamonaviy indikatorlarini ishlab chiqish va natijadorlikka asoslangan boshqaruv tizimini joriy etish; ikkinchidan, barcha hududiy bo‘linmalar faoliyatini yagona raqamli platforma asosida integratsiyalash; uchinchidan, sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda kriminogen vaziyatni prognoz qilish tizimini yaratish; to‘rtinchidan, aholi bilan hamkorlikning yangi mexanizmlarini, jumladan, elektron murojaatlar, mobil ilovalar va interaktiv platformalarni keng joriy etish; beshinchidan, hududiy bo‘linmalar xodimlarining boshqaruv va tahliliy kompetensiyalarini oshirish bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarini ishlab chiqish; oltinchidan, profilaktik faoliyat samaradorligini baholashda faqat statistik ko‘rsatkichlarga emas, balki aholi ishonchi darajasiga ham asoslangan mezonlarni joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, hududiy ichki ishlar organlari tashkiliy bo‘linmalari davlatning ichki xavfsizlik tizimida muhim o‘rin egallaydi. Ularning faoliyatini samarali tashkil etish huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurishning muhim

shartlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy tahdidlar, raqamli transformatsiya jarayonlari va jamoat xavfsizligini ta'minlashga qo'yilayotgan yangi talablar hududiy ichki ishlar organlari faoliyatini muntazam ravishda takomillashtirib borishni taqozo etadi. Xorijiy tajribaning ilg'or jihatlarini milliy amaliyotga moslashtirish, boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish, jamoatchilik bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda xizmat faoliyatining ilmiy asoslangan boshqaruv mexanizmlarini joriy etish ushbu sohaning istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari sifatida namoyon bo'ladi.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). – Toshkent, 2023. – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/6445145>
2. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ–407-son, 2016-yil 16-sentyabr. – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/3027843>
3. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ–371-son, 2014-yil 14-may. – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/2387357>
4. O'zbekiston Respublikasining "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ–682-son, 2021-yil 20-aprel. – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/5378966>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi PF–27-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi konsepsiyasi". – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/5749297>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi PF–6196-son "Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Elektron manba: <https://lex.uz/docs/5344118>

7. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/PoliceAccountability_Oversight_and_Integrity_10-57991_Ebook.pdf
8. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). Guidebook on Democratic Policing. Vienna, 2008. – Elektron manba: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/3/23804.pdf>
9. College of Policing. Neighbourhood Policing Guidelines. United Kingdom. – Elektron manba: <https://www.college.police.uk>
10. United States Department of Justice. Community Oriented Policing Services (COPS). – Elektron manba: <https://cops.usdoj.gov>
11. International Association of Chiefs of Police (IACP). Building Trust Between the Police and the Citizens They Serve. – Elektron manba: <https://www.theiacp.org>
12. United Nations. Handbook on Civilian Oversight of Police. – Elektron manba: <https://www.unodc.org>

